

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ОБ'ЄКТИВНОСТІ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ

Гаврильєв В.М., Бондаренко В.В., Бойко І.В.

ВДНЗ України «Українська медична стоматологічна академія»

Визначені психолого-педагогічні принципи об'єктивності оцінювання знань студентів. Наголошено на тому, що процес оцінювання знань у медичному виші потребує особливого підходу, оскільки медицина – наука не точна і в процесі підготовки лікаря потрібно розвивати в студента вміння швидко приймати зважені та обґрунтовані рішення, що базуються на фундаментальних знаннях, підкріплених уміннями і навичками.

Ключові слова: оцінка, симпатія, антипатія, об'єктивність.

Від об'єктивності оцінювання значною мірою залежить ефективність усього процесу навчання. Через відсутність чи хибність об'єктивності виникає найбільше непорозуміння, порушується стимулювання в навчальному процесі. Оцінка стає ефективним стимулом навчання за умов, якщо вона справедлива і дотримується об'єктивності у вимогах до всіх студентів. Особливо важливо, щоб студенти відчували визнання справедливості і доброзичливості викладача. Оцінка за успішність не повинна залежати від тих чи інших особливостей поведінки студентів або особистих непорозуміння з викладачами, що нерідко трапляється педагогічній практиці.

Дослідниця цієї проблеми В.М. Бочарнікова [3] вважає, що оцінку можна вважати об'єктивною, якщо вона відповідає тим зусиллям, які студент затратив на засвоєння навчального матеріалу. Таке визначення дещо обмежене, оскільки самі по собі зусилля не можуть бути критерієм оцінювання успіхів студентів. Вони можуть бути враховані як один із важливих аспектів оцінювання, як вияв поваги до студента за сумлінність і працелюбство. Об'єктивність оцінки включає цей психолого-педагогічний підхід і поєднується з оцінюванням справжніх знань студента. Адже те, що здібніший студент менше витрачає зусиль порівняно з тим, кому потрібно затратити більше часу на засвоєння програмного матеріалу, зовсім не означає, що до нього застосовано необ'єктивний підхід при оцінюванні.

В.О. Сухомлинський наголошував на тому, що «оцінка морально виправдана тільки тоді, коли учитель оцінює не здібності, взяті, так би мовити, у чистому вигляді, а в єдності праці і здібностей, причому на перше місце ставиться праця» [7, с. 84].

Доречне зауваження Я.А. Коменського щодо обдарованих, здібних дітей, які потребують більшої завантаженості порівняно з іншими: «Гострий, рухливий розум, позбавлений серйозної роботи, буде наповнюватися жалюгідним пустим і шкідливим змістом і стане причиною власної загибелі». Повною мірою це стосується і здібних студентів, які потребують більшої завантаженості в процесі навчання і, відповідно, під час педагогічного оцінювання отримують оцінки за свої реальні знання.

При всій важливості об'єктивно виставленої оцінки суттєвою є й та психолого-педагогічна мотивація, яка пояснює студентів справедливості позиції викладача в оцінюванні знань. Цей принцип означає, що оцінка має характеризувати якісний показник знань незалежно від методів і засобів оцінювання, які використовує викладач.

Психолого-педагогічний принцип об'єктивності в процесі оцінювання знань у медичному виші потребує особливого підходу. Це пов'язано з тим, що система підготовки майбутнього лікаря значно відрізняється від системи підготовки біолога, географа, історика, математика, фізика чи хіміка. Так, астрономія вивчає небесні тіла, історія — розвиток суспільства і його закони, фізика — закони існування і руху матерії, тобто ці науки формують певні уявлення про реальну дійсність. Однією з особливостей підготовки майбутнього лікаря є те, що в процесі його підготовки потрібно розвивати в студента вміння швидко приймати зважені й обґрунтовані рішення, які базуються на фундаментальних знаннях, підкріплені уміннями й особливо навичками.

Слід зазначити, що психолого-педагогічний принцип об'єктивності в процесі оцінювання знань виступає також як характерна риса діяльності. Бути об'єктивним, зазначає дослідниця А.В. Бляшевська [2], означає не піддаватися почуттям симпатії чи антипатії, а суворо дотримуватися встановлених норм і критеріїв оцінки, її вмотивованості й обґрунтування, а також урахувати ступінь навченості, тобто повноту, глибину, ґрунтовність, систематичність знань.

Основою в процесі оцінювання знань є рівень навченості. Розрізняють п'ять таких рівнів: розпізнання, запам'ятовування, розуміння, вміння, перенос — вищий рівень навченості, за якого студенти творчо застосовують засвоєні теоретичні знання на практиці, використовують їх у новій ситуації, яку диктує науково-технічний прогрес.

Викладач має звернути увагу на те, як студенти застосовують засвоєні знання на практиці й об'єктивно їх оцінити.

Приймаючи рішення, педагог пояснює (хоча і не завжди), чому він виставляє ту чи іншу оцінку. Якщо аргументація переконлива, то сприймається студентами як об'єктивна, оскільки деякою мірою збігається з їхньою власною думкою. Психолого-педагогічний принцип об'єктивності в процесі оцінювання знань сприяє формуванню почуття радості успіху, а це потужний емоційний стимул, від якого залежить бажання студента здобувати знання, бути одним із перших у вивченні предмета, в тому числі в опануванні іноземної мови.

Психолого-педагогічний принцип об'єктивності в процесі оцінювання знань характеризує відношення між дійсним рівнем знань студентів та запланованим програмою. Тільки об'єктивна оцінка є справедливою, і тільки справедлива оцінка спроможна викликати глибоке моральне задоволення і стати стимулюючим фактором для студентів. Вона водночас є і методом пробудження в студентів віри в справедливості, закріплення авторитету викладача і, звісно, виконує орієнтувальну роль. Необ'єктивна оцінка може дезорієнтувати студентів, викладачів, адміністрацію навчальних закладів, батьків, державні органи влади.

Педагогічний процес оцінювання знань — це складна психологічна ситуація і для викладача, оскільки під час його здійснення й виявлення реального рівня знань педагог перебуває під впливом багатьох взаємодіючих факторів, зазначає професор Є.І. Перовський [6], а саме: об'єктивної якості робіт,

що оцінюються, усної відповіді, письмового викладу; переконань викладача щодо значення знань, умінь, навичок; ставлення викладача до оцінки (занадто принциповий і категоричний чи, навпаки, байдужий до неї, має тенденцію до зниження чи підвищення оцінки); ставлення викладача до студента (симпатія, антипатія), предмета; ставлення викладача до успіхів студента з предмета, що склалися на момент оцінювання знань; ставлення викладача, адміністрації навчального закладу до студента, знання якого оцінюють (його зайнятість у культурно-масовій роботі, виконання різних доручень); настрою викладача; фізичного стану педагога (втомленість, погане самопочуття тощо); особистого престижу (більше добрих оцінок — краща думка про викладача в керівництві навчального закладу і навпаки).

Аналіз педагогічної практики в школі та вищому навчальному закладі засвідчує, що лише перший із зазначених факторів має об'єктивний характер, решта — суб'єктивні. Усунути вплив цих суб'єктивних факторів — головна умова об'єктивності оцінювання. На цьому акцентує увагу Є.І. Перовський. Він указує, що коли на викладача впливає якийсь один із названих факторів, то оцінка стає суб'єктивною. Учений має рацію, оскільки на практиці нерідко так і буває, зокрема при здійсненні усного педагогічного оцінювання знань. При цьому думка викладача, який здійснює педагогічний процес оцінювання знання, не збігається з переконаннями студентів. Це відбувається, коли викладач керується в оцінюванні поглядами щодо студента, які вже до цього в нього сформувалися. Якщо студент навчався впродовж семестру на «задовільно» і лише іноді на семінарських заняттях отримував оцінку «добре», то викладач вагається, чи можна бездоганну відповідь на екзамені оцінити на «відмінно». Він обов'язково ставить додаткові запитання, щоб з'ясувати: чи справді студент має глибокі та ґрунтовні знання з предмета. Викладачу важко змінити думку про студента, яка сформувалася на момент оцінювання. Натомість інший студент, який навчався протягом семестру на «добре» і «відмінно», за таку ж саму відповідь на іспиті отримує «відмінно» без вагань і додаткових запитань педагога. Іноді буває і навпаки: студент, який навчався завжди на «відмінно», погано відповідає під час оцінювання знань, і викладач підвищує йому оцінку. За таких умов у студента зникає бажання навчатися, оскільки уже за нього «навчається залікова книжка». Якщо ж оцінка занижена, то виробляється негативне ставлення до викладача, предмета, почуття прохолоди до навчання.

Неминучою є радість успіху, за словами В.О. Сухомлинського, за умов, коли оцінка збігається з самооцінкою студентів. Це успіх для обох учасників навчального процесу. Викладач об'єктивно здійснює педагогічний процес оцінювання знань студентів, а студенти мають ґрунтовні та міцні знання з предмета.

Засуджують студенти і викладачів, які, здійснюючи оцінювання знань, зосереджують увагу лише на поведінці студентів у процесі навчання (лекційні, семінарські та практичні заняття). У цьому випадку оцінка стає необ'єктивною, оскільки відображає ставлення викладача до певних вчинків студента, а не до його реально засвоєних знань із предмета.

Російський педагог О.М. Острогорський у своїй статті наводить лист молодого Ф.М. Достоевського, в якому той висловлює обурення за несправедливу оцінку, яку поставив на випускному екзамені викладач алгебри, таким чином помстившись йому за образу. «Жахливий екзамен, — писав Ф.М. Достоевський, — мене не перевели. О, жах! Іще рік, цілий рік неволі. Я б не переживав так, якби не знав, що тільки підлість, одна підлість завадила мені. Я витратив стільки днів, готуючись до екзамену, захворів, схуд, витримав екзамен на «відмінно» в повному значенні цього слова і залишився. Так хотів один викладач, якому я якось нагрубив і який нині мав підлість нагадати мені про це, пояснюючи причину, чому я не склав іспит» [7, с. 38—39].

У педагогічній практиці зустрічаються і такі ситуації, коли студент на час оцінювання знань має ґрунтовні та змістовні знання, але викладач занижує йому оцінку, оскільки той не виконав доручення групи, курсу, факультету. У цьому випадку оцінка необ'єктивна і стає знаряддям у руках педагога, який оцінює не знання, а поведінку студента. Така оцінка відображає не реальні знання студента, а лише ставлення до нього викладача, адміністрації навчального закладу. Несправедлива і необ'єктивна оцінка негативно впливає на студентів, їхнє ставлення до предмета. Викладачі, які використовують педагогічний процес оцінювання для зведення певних рахунків зі студентами, не розуміють, що своїм ставленням до майбутніх спеціалістів вони «вбивають» бажання вчитися. Оцінка — це показник не лише знань студента, а й праці самого викладача.

Прикро за педагогів, які, здійснюючи педагогічний процес оцінювання знань, звертають увагу не на знання, а на поведінку студентів у процесі навчання і напрямки удосконалення підготовки медичних кадрів у сучасних умовах

Список використаної літератури

1. Архангельский С. И. Лекции по теории обучения в высшей школе / С.И. Архангельский. — М.: Высшая школа, 1974. — 384 с.
2. Бляшевська А. В. Формування професійних навичок оціночної діяльності у студентів ВУЗу : дис канд. пед. наук : 13.00. 01 / А. В. Бляшевська. — Л., 1996. — 182 с.
3. Бочарнікова В. М. Стимулююча функція контролю знань, умінь і навичок і студентів вищої школи : дис. канд. пед. наук : 13.00. 01 / В. М. Бочарнікова. — Черкаси, 1999. — 208 с.
4. Делікатний К. Г. Оцінка знань як органічна частина процесу навчання / К. Г. Делікатний. — К.: Рад. школа, 1989. — № 5. — С. 44—50.
5. Острогорский А. Н. Педагогические экскурсии в область литературы / А. Н. Острогорский. — М.: Редакция К.И. Тихомирова, КИМОСХ, 1897. — 298 с.
6. Перовский Е. И. Проверка знаний учащихся в средней школе / Е.И. Перовский. — М.: Академия педагогических наук РСФСР, 1960. — 510 с.
7. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості / В. О. Сухомлинський. — К.: Рад. школа, 1980. — Т. 1, — С. 5—205.